Fforwm Cymunedau Ffydd Llywodraeth Cymru

Cyfarfod Skype

11:30-13:00 ar 29 Ebrill 2020

Yn bresennol:

Aled Edwards	Cytûn: Eglwysi Ynghyd yng Nghymru
Gethin Rhys	Cytûn: Eglwysi Ynghyd yng Nghymru
Rheinallt Thomas	Cyngor Eglwysi Rhyddion Cymru
Christine Abbas	Ffydd Baha'i
Vivian Bartlett	Fydd Baha'i Faith
Naran Patel	Cyngor Hindŵaidd Cymru
Radhika Kadaba	Cyngor Hindŵaidd Cymru
Angela Keller	Yr Eglwys Gatholig Rufeinig (yn cynrychioli Archesgob Caerdydd)
Sian Rees	Y Gynghrair Efengylaidd
Abdul-Azim Ahmed	Cyngor Mwslimaidd Cymru
Saleem Kidwai	Cyngor Mwslimaidd Cymru
Kate McColgan	Cadeirydd Cyngor Rhyng-ffydd Cymru
John Davies	Archesgob Cymru
Nor'dzin Pamo	Cynrychiolydd Bwdhaidd

Ymddiheuriadau:

Gurmit Singh Randhawa	Cyngor Sikhaidd Cymru
Saleem Kidwai	Cyngor Mwslimaidd Cymru
Laurence Kahn	Cyngor Cynrychioli Iddewon De Cymru
Melody Odey	Cyngor Cynrychioli Iddewon De Cymru
Meraj Hussein	Cyngor Mwslimaidd Cymru
Joga Singh	Cyngor Sikhaidd Cymru

Cofnodion

1 **Croeso**

Croesawyd pawb i'r cyfarfod gan y Dirprwy Weinidog a'r Prif Chwip (DWPCh). Pwysleisiwyd pa mor bwysig yw cyfathrebu er gwaetha'r heriau y mae pawb yn eu hwynebu ar hyn o bryd. Diolchodd y DWPCh i aelodau'r Fforwm am weithredu mewn ffordd gref a rhyng-ffydd wrth ymateb i'r pandemig Covid 19.

2 **Eitem 1 - Covid 19 a'r effaith ar ffydd**

Gwahoddwyd y DWPCh gyfraniadau gan yr aelodau. Roedd yr ymatebion yn cynnwys:

- Caledi a thrallod i gynulleidfaoedd oherwydd colli mannau cymunedol.
- Adnoddau digidol a'r cyfryngau cymdeithasol:
    - Twf amlwg yn natblygiad a'r defnydd o adnoddau digidol.
        - mae'r rhain wedi cael eu defnyddio'n dda ar gyfer cefnogaeth a gweithredu (banciau bwyd ac ati).

        - llwyddiannus iawn hefyd o ran cyfathrebu yn y Gymraeg gan gynnwys S4C.
    - Mae mwy o addolwyr ar-lein na'r nifer oedd yn mynd i wasanaethau'n corfforol cyn i'r sefyllfa bresennol godi.
    - Mae adnoddau addysgol ac adrodd straeon ar gael gan rai aelodau.

- Ramadan unigryw. Lansiodd Cyngor Mwslimaidd Cymru 'Radio Ramadan Cymru' gan ddefnyddio ffrydio i rannu cynnwys i lenwi bylchau.
    - Mae'r DWPCh wedi ysgrifennu at Imamiaid yng Nghymru ynghylch Ramadan.

- Diolchodd Archesgob Cymru i Lywodraeth Cymru am y ddarpariaeth i ymweld ag eglwysi ar gyfer recordio a ffrydio.

    - Ni fyddai'r Eglwys yng Nghymru yn agor eglwysi ar gyfer angladdau, o ystyried yr heriau a gyflwynir gan y rheoliadau presennol.
    - Nodwyd amrywiol geisiadau am ganu clychau, nawr o gwmpas Diwrnod Buddugoliaeth yn Ewrop. Bydd yr Eglwys yng Nghymru yn cadw at y canllaw mai clerigwyr yn unig ddylai fynd i eglwysi.

- Mae dilynwyr y ffydd Baha'i yn ceisio cysylltu â phob cymuned, gan rannu cyfarfodydd ymneilltuol gyda phob crefydd.
    - Mae pobl yn rhannu mwy o'u cartref.
    - Anfonwyd pecynnau bwyd i fenywod y ffydd Baha'i sy'n agored i niwed gan fenywod Mwslimaidd yn Abertawe.

- Profedigaeth:
    - Mae angen cymorth tosturiol ar gyfer pobl sy'n wynebu profedigaeth.
    - Mae grwpiau Hindŵaidd wedi bod yn gweini bwyd i'r GIG ac i weithwyr gofal, ac yn gweddïo dros bawb.

Nid yw cysylltiadau rhwng plwyfi Catholig ac ysgolion Catholig yn weithredol bellach oherwydd y coronafirws.

Yn yr Eglwys Efengylaidd, mae pobl yn chwilio am ddiwinyddiaeth o ddioddefaint.
- Mae'r Gynghrair Efengylaidd yn cydweithio â chaplaniaid, ac yn ystyried sut y gallai'r Eglwys wasanaethu ar ôl y cyfnod hwn.
- Yn ogystal â thristwch, llawer o obaith ac ysbryd cymunedol.

Mae Eglwys Iesu Grist Saint y Dyddiau Diwethaf yn cael cyfarfodydd rheolaidd, a galwadau i'r henoed.
- Mae Eglwys Iesu Grist a Saint y Dyddiau Diwethaf wedi cydlynu 8000+ o fagiau urddas o amgylch De Cymru.
- Mae 7 cydgysylltydd (sydd wedi'u cymeradwyo'n swyddogol) yn casglu ar y stryd ar gyfer banciau bwyd/hylendid ar gyfer cartrefi gofal.
- Rydym yn ceisio rhoi gwybod i'r cyfryngau am waith Cyngor Rhyngffydd Cymru.

Atgoffwyd y grŵp nad yw llwybr ysbrydol pawb yn cynnwys ffydd yn Nuw ac addoliad.

Ychwanegodd y DWPCh y pwyntiau ychwanegol canlynol at y drafodaeth:
- Cynigiodd drosglwyddo sylwadau am gymorth profedigaeth i gydweithwyr iechyd i'w hystyried yng nghyfarfod y Grŵp Cynghori ar Faterion Moesol a Moesegol COVID-19.
- Nododd bwysigrwydd y cyfryngau cymdeithasol a chyfle i gynnal rhai o effeithiau cadarnhaol y cyfnod hwn i'r dyfodol.

- Noodd pa mor bwysig ydyw bod cymorth rhyngffydd yn parhau, hefyd gwaith banciau bwyd.

Ar gladdedigaethau:

- Mae achosion o ganslo claddedigaethau wedi achosi trallod.
- Mae gwaith da wedi'i wneud gydag ALlau a chyda LlC, sydd wedi'i gysylltu'n dda.
- Mae gennym syniad o'r hyn sydd ei angen a phwy i gysylltu â nhw.
- Mae darparwyr lleol yn wynebu heriau wrth reoli ymwelwyr.
- Mae gwahaniaethau sylweddol o ran dulliau gweithredu ar draws ardaloedd.

Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu mwy o gyllid ar gyfer gwasanaethau cwnsela mewn ysgolion:

- Mae'r Gweinidog Addysg wedi gwneud pwyntiau yr wythnos hon a fydd o ddiddordeb.
- Mae arwahanrwydd hefyd yn nodwedd allweddol i bob cymuned ffydd.

Nododd y DWPCh fod Covid 19 yn cael effaith anghymesur ar y rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymunedau ac y dylem beidio â dwysáu unrhyw anghydraddoldeb yn ystod y pandemig ond lliniaru eu heffeithiau.

3 **Eitem 2 - Covid 19 a'r effaith ar Bobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig (BAME)**

Rhoddodd Heather Payne, Cadeirydd y Grŵp Cynghori ar Faterion Moesol a Moesegol COVID-19, drosolwg o waith LlC:

- Mae'r data sy'n dod i'r amlwg yn dangos yr angen i ganolbwyntio ar effaith uchel Covid 19 ar y gymuned BAME.
- Mae Grŵp Cynghori wedi'i sefydlu, sy'n cael ei gyd-gadeirio gan y Barnwr Ray Singh, sydd hefyd yn edrych ar asesiadau risg ar gyfer gweithwyr.
- Mae dadansoddiad data ar y gweill i asesu achosion posibl.
- Mae angen persbectif sy'n seiliedig ar ffydd oherwydd bod modd i ethnigrwydd fod yn seiliedig ar ffydd.
- Bydd materion meddygol ac economaidd-gymdeithasol yn cael eu hystyried, ac wedyn camau adeiladol.

Nododd Aled Edwards fod systemau ar waith i ffoaduriaid sy'n feddygon weithio yn y GIG.

- Mae swyddogion yn gwirio cydymffurfiaeth â system gymwysterau Lloegr.
- Ceir pryderon ynglŷn â rhoi gweithwyr newydd mewn perygl ar y rheng flaen ond mae trafodaethau'n dangos bod unigolion am benderfynu drostynt eu hunain.
- Os yw sefydliad yn dymuno ariannu sefydliadau i ffoaduriaid, cysylltwch ag Aled am fanylion.
- Ceir pryderon ynghylch y canllawiau ar angladdau - cyfyngiadau ar deuluoedd BAME mwy o faint.

Atebodd y DWPCh:

- Rydym yn cydweithio gyda Iechyd Cyhoeddus Lloegr a'r Alban ar faterion BAME
- Mae gweithwyr gofal cymdeithasol hefyd ar y rheng flaen.
- Mae cyfraniad y gweithlu BAME i'r ymateb Covid 19 yn sylweddol.

Tynnodd Naran Patel sylw at y ffaith nad yw sefydliadau Hindŵaidd yn rhan o ymgynghoriad y Deyrnas Unedig i effeithiau Covid 19 ar y gymuned BAME.

	Fe wnaeth y DWPCh annog ffocws penodol ar y sefyllfa yng Nghymru: - Ceir Grŵp Cynghori i Gymru, yn ogystal ag ymchwiliad y Deyrnas Unedig. - Mae Doreen Lawrence yn arwain ar ran y Blaid Lafur yn y Deyrnas Unedig, a bydd y DWPCh yn mynegi pryderon ar ran y gymuned Hindŵaidd. - Bydd agweddau ffydd yn allweddol i waith y grŵp cynghori. **CAM GWEITHREDU: Aelodau'r fforwm i anfon unrhyw adborth pellach at y Tîm Cydraddoldeb, i'w drosglwyddo i'r grŵp cynghori.**
4	**Eitem 3 – Arwain Cymru allan o'r pandemig: y posibilrwydd o ail agor addoldai ar gyfer gweddïo'n breifat.** Soniodd y DWPCh am fframwaith/7 cwestiwn Prif Weinidog Cymru i arwain Cymru allan o'r sefyllfa bresennol, gan amlinellu'r cyfle i ystyried a ddylid codi'r cyfyngiadau ar addoldai. Roedd cytundeb cyffredinol ar draws y grŵp na fyddai agor addoldai at ddefnydd cyfyngedig yn ymarferol, oherwydd materion yn ymwneud â lleoliadau sy'n cael eu rhedeg yn annibynnol, staff gwirfoddol, anhawster o ran cyfyngu mynediad i unigolion, glanhau ac ati. Rhoddodd y DWPCh wybod i'r grŵp am y canlynol: - Bydd swyddogion yn bwydo'r safbwyntiau i'r gwaith o lunio fframwaith y Prif Weinidog. Mae pwysau i ddilyn Lloegr ond rhaid i ni wneud yr hyn sy'n gweithio i Gymru. - Mae iechyd y cyhoedd yn flaenllaw yn y gwaith hwn. Dywedodd Archesgob Cymru fod arweinwyr ffydd wedi cael eu beirniadu am ddilyn canllawiau swyddogol. - Cadarnhaodd y DWPCh fod y canllawiau iechyd cyhoeddus yn seiliedig ar dystiolaeth a phenderfyniadau gan Weinidogion ar gyngor y Prif Swyddog Meddygol.
5	**Eitem 4 – Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol** Dywedodd y DWPCh: - Mae'r cyfnod hwn wedi gweld cynnydd mewn achosion o gam-drin domestig, sy'n effeithio ar rai plant. - Er gwaethaf hyn, mae llai o atgyfeiriadau a galwadau i llinell gymorth Byw Heb Ofn. - Mae darparwyr llochesi a gweithwyr ym maes cam-drin domestig yn cael eu cyfrif yn weithwyr allweddol. - Mae galwadau i 999 ac yna 55 yn dangos i'r heddlu bod rhywun mewn perygl. - Menywod yw'r prif ddioddefwyr ond mae pwysau enfawr mewn teuluoedd: o ffactorau economaidd-gymdeithasol, materion yn ymwneud â'r cenedlaethau, allgáu digidol, mynediad i erddi, i gyd yn cyfrannu at hyn. - Mae arweinwyr ffydd yn ymwybodol o'ch cymunedau a'ch cymdogaethau a gallant helpu teuluoedd mewn angen. - Mae'r ymgyrch Paid Cadw'n Dawel yn ymwneud â chefnogaeth yn y gymuned ac mae'r sefyllfa sydd ohoni wedi dod â rhai cymunedau at ei gilydd. Gofynnodd swyddogion i arweinwyr ffydd ystyried trais ar sail anrhydedd a phriodas dan orfod a chodi'r materion hyn fel troseddau gyda'u cynulleidfaoedd.

	CAM GWEITHREDU: Swyddogion i rannu gwybodaeth am yr ymgyrch Paid Cadw’n Dawel.

6	**Eitem 5 – Ymgynghoriad ym maes addysg: Cwricwlwm i Gymru: Crefydd, gwerthoedd a moeseg (Pete Kennedy)**
	
	Estynnodd y DWPCh wahoddiad i Peter Ray Kennedy gyflwyno'r eitem hon ar y diweddaraf mewn cyfres o ymgynghoriadau gan Lywodraeth Cymru yn ymwneud â'r cwricwlwm.
	
	- Mae'r ymgynghoriad hwn yn ymwneud â newidiadau mewn deddfwriaeth addysg i grefydd, gwerthoedd a moeseg i gyd-fynd â’r Cwricwlwm i Gymru a'r gofyniad am luosrywiaeth.
	- Mae addysg grefyddol yn orfodol i bob disgybl cofrestredig, a bydd yn parhau i fod yn rhan o'r dyniaethau, gyda’r enw yn newid i Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg.
	- Mae gan ysgolion o natur grefyddol reolau gwahanol.
	- Mae'r cynigion yn cynnwys darpariaethau bod yn rhaid i unrhyw faes llafur adlewyrchu'r ystod eang o safbwyntiau yng Nghymru yn ogystal â safbwyntiau nad ydynt yn rhai crefyddol fel Dyneiddiaeth ac Anffyddwyr. Mae hyn yn adlewyrchu’r gyfraith achosion.
	- Bydd Cynadleddau Maes Llafur Cytûn yn penderfynu ar feysydd llafur ond rhaid iddynt ystyried canllawiau Llywodraeth Cymru.
	- Bydd statws ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir yn glir ar wyneb y Bil.
	- Rhannwyd manylion cyswllt swyddogion ag aelodau’r Fforwm er mwyn cael mewnbwn pellach.
	
	Cafwyd trafodaeth ar y diffiniad drafft o "grefydd" i’r perwyl hwn
	  - Mae diffiniadau cynharach nad ydynt yn cyfeirio at dduwioldeb yn peri pryder i’r Gynghrair Efengylaidd. Fodd bynnag, mae diffiniad o grefydd sy'n cyfeirio at Dduw yn eithrio Bwdhaeth.
	  - Datblygwyd y diffiniad gyda rhanddeiliaid ond ni chaiff ei ddefnyddio mewn deddfwriaeth, dim ond yn y fframwaith yr ymgynghorir arno yn ddiweddarach yn y flwyddyn
	
	CAM GWEITHREDU: Mae Swyddogion Addysg wedi cytuno i roi adborth ar y diweddaraf ynghylch y diffiniad o grefydd.
	
	Awgrymodd y DWPCh y dylid cynnal cyfarfod penodol ar yr ymgynghoriad dros y deuddeg wythnos nesaf.
	
	CAM GWEITHREDU: Swyddogion i gynllunio cyfarfod i drafod yr ymgynghoriad diweddaraf ar addysg grefyddol yn ystod y 12 wythnos nesaf.

7	Unrhyw Fater Arall Crëwyd y Fforwm yn ystod cyfnod o argyfwng. Pwysleisiodd y DWPCh pa mor bwysig yw’r Fforwm ar hyn o bryd. - Dylai'r Fforwm gyfarfod eto o fewn y cyfnod ymgynghori hwn o 12 wythnos ar Addysg Grefyddol. - Diolchodd y DWPCh i'r holl Aelodau a'u cymunedau am eu gwaith a'u heffaith ar fywydau pobl.

ACTIONS:

1. **Aelodau'r fforwm i anfon unrhyw adborth pellach at y tîm cydraddoldeb, i'w drosglwyddo i'r grŵp cynghori.**
2. **Swyddogion i rannu gwybodaeth am yr ymgyrch Paid Cadw'n Dawel.**
3. **Swyddogion i gynllunio cyfarfod i drafod yr ymgynghoriad diweddaraf ar addysg grefyddol yn ystod y 12 wythnos nesaf.**